

Tieteet ja teknologiat yhteiskuntatieteilijöiden tutkimuskohteina

Sari Irni, Mianna Meskus & Venla Oikkonen (toim.):
Muokattu elämä. Teknotiede, sukupuoli ja materiaalisuus.
Tampere: Vastapaino,
2014, 459 s.
ISBN 978-951-768-431-6.

Muokattu elämä käsittelee bio- ja lääketieteellisiä ilmiöitä ja tietoa sekä niiden paikkaa yhteiskunnassamme. Siinä biotieteiden nähdään tuottavan tilanteen, jossa uudet teknologiat kiihdyttävät elämää muokkavia prosesseja. Näin yhteiskunnan ja kulttuurin ehtoja määrittellään uudelleen ja tuodaan keskustelun kohteeksi. Näkyvä tällaisen *elämään itseensä kohdistuvan* luonnontieteellisen tutkimuksen yhteiskunnallisuuteen ja poliittisuuteen aukeaa artikkelikokoelmassa tieteen ja teknologian tutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen avulla.

Kirjan kaksitoista artikkelia keskittyvät erityisesti teknotieteen kulttuuriin ulottuvuuksiin, teknotieteelliseen ruumiilli-

suuteen sekä materiaalisuuden feministiseen uudelleenajatteluun. Artikkelit keskustelivat toistensa kanssa ja tuovat esiin tieteen ja teknologian tutkimuksessa ajankohtaisia keskusteluja. Hyvä esimerkki tällaisesta on keskustelu ontologiasta ja siitä, miten myös sosiologi voi tutkia sitä, *mitä* jokin on. Moninainen ontologia ei ole perspektiivierojen erittelyä jonkin asian ympäriltä, vaan itse asian ajatellaan olevan *eri* eri paikoissa ja yhteyksissä – asiat eivät siis ole ytimeltään aitoja ja muuttumattomia.

Artikkelikokoelman suurin anti on siinä, miten se avaa lukijoilleen tieteen ja teknologian tutkimuksen näkökulmaa sekä sitä, millaisia taustaoletuksia purkaen tai hyödyntäen tutkimuskohdetta siinä lähestytään. Kirja on jaettu kolmeen osaan, joista ensimmäisen artikkelit käsittelevät sitä, miten ruumiillisuus muokkautuu ja muuntuu teknotieteen käytännöissä ja tekniikoissa. Esimerkiksi Elina Oinaksen artikkeli ”HIV-lääkitys ja elämän suhteellisuus” käsittelee eteläafrikkalaisen HIV-klinikan vapaaehtoistyöntekijöitä ja maallikoiden arvoa lääketieteellisessä hoitojärjestelmässä. Lääketieteen kentältä löydetään artikkelissa monenlaisia toimijoita, tapahtumia ja vaikutussuhteita. Vaikka lääkahoito ylläpitää HIV-tartunnan saaneen elämää, sen toimivuus

on myös sosiaalisia ja poliittisia tekoja, ei vain ruumiillisia vaikutuksia. Näin artikkelissa tulee esille ”ruumiin ja elinolojen materiaalisuuden yhteiskuntatieteellinen merkityksellisyys ja aktiivisuus itsessään” (s. 124–125). Oinas avaakin tekstissään kiinnostavasti lukijalle oven siihen näkökulmaan ja kysymyksiin, jotka tieteen ja teknologian tutkimuksesta aukeavat. Artikkelissa tulee hyvin esiin se, mistä kirjassa tuntuu eniten olevan kysymys; näkökulman ja lähestymistavan esittelystä.

Kirjan toisen osion keskustelut käsittelevät kulttuurisia ja yhteiskunnallisia eronteon tapoja sekä niiden vaikutuksia ruumiillisuuden teknologiseen muokkaukseen. Sari Irnin artikkelissa ”Hormonit, ruumiillisuus ja politiikka” analysoidaan sukupuolihormonien käyttöä ruumiiden muovaamisessa. Ruumiillisuuden, teknologioiden ja materian sosiaalisuus ja yhteiskunnallisuus tulee esille esimerkiksi silloin, kun vammaisilta naisilta poistetaan kuumakautiset hormonaalisin keinoin vedoten hygieniasyihin tai kun urheilijoiden suorituskykyä parannetaan dopingin avulla.

Kirjan kolmas osa taas tuo esiin globaalien ilmiöiden, paikallisen toiminnan ja ajallisuuden jännitteiset suhteet teknotieteellisessä maailmassa. Kymmenennessä artikkelissa ”Geneettiset

alkuperätestit ja juurien etsintä” Venla Oikkonen käsittelee kiinnostavasti geenitekniikoita, joiden avulla paikannetaan kansakuntien, ryhmien ja yksilöiden geneettisiä alkujuuria. Hän analysoi sitä kuulumisen tunnetta, jota geenitestiin markkinointi hyödyntää sekä sukupuolen ja seksuaalisuuden osallisuutta tämän tunteen viehätöksessä. Oikkosen analysoimissa testeissä biologinen kuuluminen näyttäytyy pitkälle historiaan ulottuvana perimän jatkumona, joka näyttää kertovan tieteellisellä tarkkuudella ”todellisesta alkuperästä”. Alkuperägeenitesti vetoavat siihen, että ihminen tuntee niiden avulla saavansa vastauksia omasta alkuperästään. Tämä alkuperä pohjaa kuitenkin laskennallisiin malleihin ja sukupuolitetusti tarkasteltavaan informaatioon, sillä testeissä seurataan joko äiti- tai isälinjaa. Jatkuvuus alkuperäisistä geneettisistä juurista tähän päivään ladataan tunteilla. Historia on lisääntymiseen pohjaava henkilöiden jatkumo, sukupuolittunut, tiukan kaksijakoinen ketju nykyisyyteen ja tulevaan. Oikkonen esittää, miten geneettinen alkuperätesti on kaupallisena tuotteena mahdollinen vain suhteessa kulttuurisiin tarinoihin, joista se saa merkityksensä. Itse testi ilmiönä yhdistää kirjoittajan mukaan teknologisen, käsitteellisen, materiaalsen, kielellisen, kerronnallisen ja emotionaali-

sen. Juuri tällaisten elementtien yhteenkietoutuman avaaminen toimii lukijalle tieteen ja teknologian tutkimuksen esittelyinä.

Teos näyttää, että luonnontieteen, biotieteen ja biolääketieteiden maailmassa on paljon analysoitavaa myös yhteiskuntatieteilijälle. Sosiologin tehtävä ei tällaisten tutkimuskohteiden äärellä ole vain diskurssien tai merkitysten analyysi, vaan huomiota voi kiinnittää hyvin konkreettisiin asioihin. Esimerkiksi Mianna Meskus tarkastelee artikkelissaan ”Hedelmöityshoidot ruumiillisena kokemuksena” solujen ja alkioiden osallisuutta hedelmöityshoidoissa. Tieteen ja teknologian tutkimuksen tarjoama taustatuki sosiologiselle ajattelulle on juuri teknologian ja tieteellisen tutkimuksen linkittyneisyyden analyysissa ja huomioimisessa sekä ihmiskeskeisyydestä irtautumisessa.

Kirja tuo esille, minkälaisiin aiheisiin ja asioihin tutkija tällä kentällä voi tarttua. Lukija saa annoksen tulokulmia, jotka avaavat uudenlaista ymmärrystä siitä, mitä asioita ei tällä kertaa jätetty huomiotta, mitkä kaikki asiat nähdään jonkin ilmiön kannalta oleellisina ja minkälaisin oletuksin tutkimuskohdetta voi lähestyä. Kirjassa keskeisenä teoreettisena juonteena on materiaalisuus sekä se, miten luonnontieteen tutkimuskohdet ja teknologiat toimivat ja

muovaavat kohdettaan ja miten biologiset prosessit ovat aktiivisia ja muuntuvia. Tämä teoreettinen käsittely jää ikävä kyllä hieman hämäräksi, ja materialistisesta feminismistä itsestään olisi voinut lukea enemmänkin. Materiaalisuus ja ontologinen moninaisuus sekä asioiden prosessuaalisuus ovat joka tapauksessa hankalasti aukeavia keskusteluja.

Teos kuvataan takakannessaan oppikirjaksi. Opiskelijoilla ja muilla kiinnostuneilla onkin kirjan myötä mahdollisuus tutustua tieteen ja teknologian tutkimuksen inspiroimiin näkökulmiin ja ajattelutapaan suomen kielellä artikkelien kautta, joissa alleviivataan kulloinkin valitun näkökulman lähtökohtia ja taustaoletuksia – paikoin jopa tekstin sujuvuuden kustannuksella.

Heta Tarkkala